

Dawid Rogacz

CHIŃSKA FILOZOFIA HISTORII – STRESZCZENIE POPULARNONAUKOWE

Mój projekt badawczy poświęcony jest analizie chińskiej filozofii dziejów, czyli systematycznej refleksji filozofów i historiografów chińskich dotyczącej natury procesu historycznego. Pragnę w ten sposób pokazać, iż nie tylko kultura zachodnia, która wydała tak wpływowe koncepcje historiozoficzne jak augustynizm, heglizm czy marksizm, ale i kultura azjatycka wypracowała oryginalną i złożoną filozofię historii. Od czasów klasycznych badań Feng Youlana nie ulega wątpliwości, iż kultura chińska wytworzyła filozofię podobnie jak kultura Zachodu: należy wszakże zapytać, czy dotyczy to również filozofii historii. W pracy badawczej zamierzam wykazać, iż myśliciele chińscy argumentowali za koncepcją dziejów, którą określam mianem semi-cyklicznej. Oznacza to, że każdy cykl historyczny wpisuje się jednocześnie w linearny bieg dziejów. Od czasów pierwszych filozofów chińskich, takich jak Konfucjusz i Mencjusz, oraz pierwszych dziejopisarzy Państwa Środka, takich jak Zuo Qiuming, proces dziejowy pojmowany był zasadniczo jako postępujący upadek wartości obowiązujących w czasach dynastii Zhou. Idealizację przeszłości sankcjonowały oficjalne kroniki chińskie, od czasów dynastii Han do dynastii Ming. Wiązało się to z permanentną modyfikacją źródeł historycznych tak, aby zgodne były one z modelem konstruowania historii. Model ten odzwierciedlał zarówno konfucjańskie ideały, jak i doraźne interesy polityczne, co spotkało się z krytyką wielu chińskich myślicieli (np. Liu Zhiji). Za czasów dynastii Qing, tj. od XVII wieku, dotychczasowa filozofia historii spotkała się z krytyką takich myślicieli jak Wang Fuzhi, Zhang Xuecheng czy Yan Fu. Optowali oni za wizją postępu ludzkości, krytykując idealizację dawnych czasów; byli naturalistami, odrzucając wpływ Nieba na dzieje; dostrzegali historyczne znaczenie czynników ekonomicznych. Ich myśl nie tylko otworzyła współczesną filozofię chińską na proces recepcji marksizmu, lecz również pozostaje w intrygującej relacji do zachodniej filozofii historii, którą to relację również zamierzam zbadać, w niezbędnym dla tematu zakresie.

Analizując teksty filozoficzne oraz fragmenty kronik i roczników chińskich, bazuję wyłącznie na oryginalnych tekstach zapisanych w klasycznym języku chińskim. W tym celu odbędę miesięczne badania w Chinach, wliczając w to kwerendy biblioteczne i konsultacje z ekspertami. W procesie interpretacji tekstów filozoficznych pragnę z kolei posługiwać się metodą krytycznej analizy dyskursu w rozumieniu Normana Fairclougha, która podkreśla związek występujący między dyskursem a warunkami politycznymi i historycznymi, które go kształtują.

Powodem, dla którego podejmuję niniejszą problematykę badawczą jest przede wszystkim luka w stanie badań, którą staram się wypełnić. Zarówno w języku angielskim, jak i polskim, nie powstała jak dotąd żadna monografia badająca chińską filozofię historii. Brak również w języku polskim jakiegokolwiek pracy naukowej poświęconej nowożytnej filozofii chińskiej, co stwarza w polskiej nauce stereotyp „już zawsze starożytnej” myśli chińskiej. Z drugiej strony, problematyka chińskiej filozofii historii jest zagadnieniem nie tylko czysto akademickim, ale i ściśle filozoficznym, ujawniając teoretyczne możliwości filozofii dziejów, która wybiega poza zachodnie schematy myślenia. Wreszcie, należy podkreślić praktyczny wymiar moich badań: w takim względzie, w jakim tradycyjna filozofia historii dalej wyznacza horyzont myślenia politycznego władz chińskich, zbadanie chińskiej filozofii dziejów pomoże nam zrozumieć wiele decyzji politycznych, a nawet dostarczyć uzasadnienia dla niektórych prognoz dotyczących przemian cywilizacyjnych w najbliższym czasie.